

Egyéb hatások a forradalomra

Az újságírás 1791-ben új hivatást hirdet, már nem elég beszámolókat írni a fővárosban folyó forradalomról. A tájékoztatás feladata a tények közlése, kiemelten a tények forrását kideríteni. Ezúton ismerheti meg az újságíró a változások mozgatórugóit, és tárhatja az éhes olvasó elé a közhangulatot alakító személyeket, társaságokat. Egy átnevelési intézmény szerepet vállalva, kiforrt újságírói munka ez már. Nem a hiteles információk közvetítése, ami a tisztességes újságírás feladata. Kezdetre 1798-ra nyúlik vissza, a kegyetlen jakobinizmus nyelvezete, felszínre közvetíti a terror lángja alatt forrongó kollektív szellemet.

Korunkban sokszor idézett nagy nevek tanai borítják be a francia társadalom gondolkodását. *Descartes, Diderot, Montesquieu, Buffon, Voltaire, Rousseau, Morelli, Helvétius*. Értekezéseikben, enciklopédiáikban, írásaikban fogalmazzák meg tanaikat, melyekkel hozzájárulnak, befolyásolják, alakítják a kor, szellemi irányzatát. A könyvek és röpiratok a francia társadalom valamennyi rétegéhez eljutnak. Tanulság, a propaganda győzedelmeskedik: a filozófiai eszmék tért hódítanak a polgárság körében, eljutnak a nép széles rétegei közé is. A szóbeli propaganda terjedését segítik az alakuló társaságok, a szabadkőműves páholyok. Ez utóbbiak azonosságot mutatnak a filozófusok elveivel, kitüntetett figyelemmel a polgári egyenlőség és a vallási türelem kérdéseiben. Csakhogy. Az uralom megszerzésének eszköze ekkor is a fegyver. A fegyverek ereje, mellette az erőszak segítette a felkeléseket. A fővárosban a fővárost vezető kulturális és politikai életet képviselők elvárásai megegyeztek a vidéki városok követelményivel. Az elvárások tekintetében:

„A polgárság megtalálja igazolását a filozófusok tanaiban, amelyekben az új gazdasági és társadalmi követelmények nyilatkoznak meg, és ezzel tudatára ébred történelmi hivatásának.”¹

A társadalom zaklatott állapotában, az ember gondolkodását már-már teljesen átalakító eszmeáramlatban *Calonne* főfelügyelőt a francia államháztartás csődje foglalkoztatja. Jelentős kölcsönök felvételével enyhíti a pénzügyi csődhelyzetet. Javaslatára XIV. Lajos összehívta az Előkelők Gyűlését, amire igen ritkán került sor. 1787. február 22-én kezdődött el a munka. A résztvevők vitáiban elvesztette jelentőségét például az egyenlő közteherviselés. A Gyűlés elé terjesztett javaslatokat, mint a Földtörvényt, vagy a termények szállításához kötött illetmények eltörlését elfogadták. Jelentős vitát váltott ki hol történjen az adókivetés és az adók beszédése? A többség a parlamentáris irányvonalra szavazott, ami azt jelentette, hogy minden adófajta kivetését a rendi gyűlés elé kell terjeszteni. Az Előkelők részéről az egyetértést forradalmi tettnek mondhatjuk. A csődhelyzeteket megoldani képtelen kormányok után *Calonne* értette Franciaországra, a francia politikára nehezedő válság kihatásait. Az Előkelők Gyűlése előtt tartott beszédében felvázolta a csődhelyzet folyamatosságában rejlő következményt, azt a fordulópontot, ami végül a forradalomba torkollott.

Calonne bukása után a francia pénzügyek megoldása a kormányra, azon belül *Loménie de Brienne* pénzügyminiszterre várt. A pénzügyi konszolidációt a társadalom terheinek arányos elosztásával igyekezett megoldani. A kormány, egyházi téren a protestánsok egyenjogúsításával nemtetszést váltott ki, ami zavargásokat okozott. A hadsereg modernizálásával csökkent az államháztartás kiadása. A parlament és az erőskezü kormány között fennálló ellentétek nem csitulak. A küzdelem ennél is mélyebb szakadékban honolt, az uralmat gyakorló arisztokrácia ragaszkodott kiváltságaihoz, melyekkel szemben a kormány reformpolitikája állt szemben. A kormány megvolt győződve, hogy gyors és hatékony intézkedéseivel Franciaország kikerül a válság szorításából. XVI. Lajos király visszahívja *Neckert* a kormányba.

A kormány valamennyi sorsdöntő intézkedése elleni fellépés célja a kormány térdre kényszerítése, az uralom megosztása érdekében. Vagyis, a monarchia összeomlását segítette elő a különböző „hatalomban” részesülő és a „hatalomba” igyekvők folyamatos összecsapása a parlamentben, és az utcán. Nem véletlenszerű döntés volt, hogy a harmadik rend, a kiváltságos rendekkel egyetértésben,

¹ Albert Soboul: 37. o.

az ellenzéki mozgalom élére áll. A mozgalom a fölkelés jellegét ölti. Dijon-ban és Toulouse-ban lázadás tör ki. 1788 június 7-én Grenoble népe lázad föl. A feldühített nép ütközik a kivezényelt katonasággal. A házak tetejéről zúdított téglazápor hátrálásra készítette a katonaságot. A *Téglák napja*, más történések tollából a *Cserepek napja*, jelentős fontosságú zavargássá nőtte ki magát. Egyrészt a királyi tekintély veszteségét jelentette, és együtt járt a levegőbe majd a tömegbe lövöldöző katonai erő tehetetlenségével – a helyszínen.

Királyi tekintély visszaállítását célozta XIV. Lajos rendelete a panaszfüzetek kiadásával. A panaszfüzetekben mindenki beírhatta sérelmét, javaslatait. A társadalom, az adók megállapításával felruházandó Nemzetgyűlés feladatainak követelése mellett, a személyi szabadság, a gondolatszabadság, szólásszabadság garantálásának igényét is megfogalmazza. Ebben a politikai megnyilvánulási lehetőségben erősödött fel a hazafiság, az önzetlenség és az erény hangoztatása. Követelményként fogalmazódott meg, hogy egy új alkotmányos rendszerben, a király atyai gondoskodása biztosítsa az éhezésmentes, visszaélés mentes, igazságos életet. Ezek a gondolatok a Társadalmi Szerződés híveinek gondolatai. Elhúzódó várakozással, mert a társadalom érzelmi állapotában a düh és az éhség úgy kapcsolódott már össze, elkerülhetetlenné vált a polgári forradalmi robbanás.

A harmadik rend, 1789 június 17-én Nemzetgyűlésnek jelenti ki önmagát. A rendek gyűlése a király hozzájárulása nélkül Nemzetgyűléssé alakult át. A harmadik rend kezdeményezése magával ragadja az alsópapságot, amelynek többsége, az egyesülés mellett nyilatkozik. A királyi önkényuralom helyébe az alsópapság és a liberális nemesség összefogásának eredményeképpen a harmadik rend lépett. A kialakult helyzetben a király elismeri a harmadik rend által végrehajtott alkotmányjogi forradalmat. A színházak becsukják kapuikat, mindenfelé gyűléseket tartanak és rögtönzött tüntető csoportok járják be az utcákat. A nép fegyverekhez akar jutni. A munkások szuronyokat kovácsolnak. A polgárság a mozgolódás élére áll.

„Július 14-én a tömeg általános felfegyverzését követeli és az Invalidusok ² fegyvertárából 32.000 puskát szerez. Párizs alvilága Desmoulin vezetésével a **Bastille** elé, a királyi börtön felé vonul. A börtön erőd, amelynek falai 30 méter magasak és vízzel telt védőárkai 25 méter szélesek, és amelyet 30 svájci testőrrel megerősített invalidus őrség véd, ellenáll a nép rohamának. De a Saint-Antoine negyed munkásaihoz két szakasz francia gárdista és a polgárőrség több tagja is csatlakozik; ezek öt ágyúval vonulnak föl, amelyek közül hármat rögtön az erőd kapujának szegeznek. E döntő fellépés az erőd parancsnokát, *de Launay* kormányzót megadásra készíti: parancsot ad a fölvonó híd leeresztésére. A nép mindent elsöprő rohamával beveszi az erődöt. **Sok halott és sebesült.** Így esik el a Bastille, az önkényuralomnak és a zsarnokságnak ez a jelképe. ³

A francia városokban is elharapódzott a forradalmi hangulat. Követték Párizs példáját. Előjáróságokat hoztak létre és nemzetőrsegeket is alakítottak. Az 1789-es évben a monarchia megsemmisül. A király központosított hatalmának képviselőinek, az intendánsoknak távoznuk kell. Az adóbeszedéseket felfüggesztették. Ezekben a hónapokban a falvak lakosságai is fegyverkeztek és uraik ellen fordultak. Simon Schama végkövetkeztetése:

„A párizsi forradalom azzal kezdődött, hogy a tömeg fejeket hordozott. Hősök viaszból készült fejét, mint valami pótzéveket. Ehhez illő befejezésre is volt szükség: újabb fejekre ám, ezúttal már csatában szerzett trófeákra. Kardot nyomtak *Desnot* kezébe, de ő félrehajította, és **egy bicskával vágta át Launay nyakát.** Kicsivel később *Fleselles*-t, amikor kilépett a Városházáról lelőtték. A két fejet lándzsára tűzték, melyek ott lengtek és rángatóztak az ujjongó, nevető és éneklő tömeg fölött, mely megtöltötte az utcákat. **Mások levonták a modern következtetést, hogy a hatalom megtartásához óhatatlanul szükség van erőszakra.**”

Tovább tanulmányozva a francia forradalom kiváltó okait, a történelem eseményeiből nem olvashatunk mást ki, mint egy évekig elhúzódó társadalmi vitának, fel-fel villanó rajzolatát. Alapját a

² Jelentése: mozgáshibás, mozgássérült, rokkant.

³ Albert Soboul: 90. o.

nyomor és a fényűző dőreség ellentmondása képezte és képezi. Az „*ancien régime*” arisztokratikus társadalma a kiváltságokon alapult. Melyben a hagyományos jog három rendet ismer, a papságot és a nemességet, a kiváltságos rendeket, és a harmadik rendet, amely a nemzet túlnyomó többségét foglalja magában. Mindegyik rend egymással ellentétes csoportokra oszlik.

A papi hitvallás válságának oka, a keresztényi tanítással szemben álló filozófiai eszmearamlatok hatása, amin túl, a főpapság védi jövedelmi előjogait, mely kiváltsággal az alsópapság nem rendelkezik. A nemesség különböző előjogokat élvez. Az 1789-et megelőző években, a monarchia pénzügyi tehetetlensége és reformokra való képtelensége együtt jár az egyre mélyülő politikai válsággal. Az állam szembetalálja magát a kiváltságaihoz ragaszkodó nemesség akaratával. Végül is, az adókat megtagadó társadalom, elmélyülő pénzügyi válságot okoz. Ez lesz egyik oka lázongások kitöréseinek. A felvett kölcsönök pedig tovább sújtják a monarchia csőd közeli helyzetét.

A harmadik rend több társadalmi réteget foglal magában, közöttük legnagyobb a termelők sokasága és a polgárság. Előbbiek között a parasztság, roskadozik az adóterhek alatt. Az iparosok, kiskereskedők, mesterlegények, munkások az arisztokrácia ellen sorakoznak majd föl. **A polgári filozófusok, az egyház tanításával szemben, a földön elérhető boldogságot hirdetik, melyben az ember felsőbbrendűsége legyőzi a természet erőit, az ember mindentől független szabadságával megvalósítja a földi mennyországot.** A szabadság égisze alatt, Nancy helyőrsége fellázad, Bonlillé márki vezetésével a katonák lázadását leveri, **lázadó svájci katonákat felakaszt**, többeket gályarab-ságra ítélt. Ebből indulunk ki, amikor Soboul tollával papírra karcolja:

„Franciaország újjáalakításának lényege, egy új társadalom kialakítása, amely a polgárság vezetésével az összes gazdasági erők felszabadítására törekszik.”

Ballanche és Buchez a nagy francia forradalmat úgy értékeli, mint a kereszténység szociális megújulását. Amivel szemben Joseph de Maistrenek van igaza, aki vallja: e vér- és értékpusztítás sátáni tett. Nem tagadjuk, a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméje az evangélium alapja, de a francia forradalom szellemisége és a valóságban történtek az ige szavával teljesen ellentétesek.

Végeredményeként rögzíthetjük, a forradalom a vesztfáliai rendszertől eltérő belső és egy új világrend kialakítását hozta létre. Az új rendben akadálytalanul győzött a népakarat, kizárva működéséből érthető módon minden alkotmányos korlátozást, köztük a vallást.

A Francia Nemzetgyűlés 1789. augusztus 26-án a **Legfelsőbb Lény** jelenlétében és oltalma alatt elismeri és kinyilatkoztatja az ember és a polgár jogait. Részletek „Az Emberi és Polgári Jogok Nyilatkozatából.”

I. Minden ember szabadnak és jogokban egyenlőnek születik és marad; a társadalmi különbségek csakis a közösség szempontjából való hasznosságán alapulnak.

II. Minden politikai társulás célja az ember természetes és elvülhetetlen jogainak megőrzése. E jogok: a szabadság, a tulajdon, a biztonság s az elnyomással szemben való ellenállás.

IV. A szabadság annyit jelent, hogy mindent szabad, ami másnak nem árt. Az egyes ember természetes jogainak gyakorlása tehát más korlátokba nem ütközhetik, mint azokba, amelyek a társadalom többi tagjai számára ugyane jogok élvezetét biztosítják; s e korlátokat a törvény határozhatja meg.

V. A törvénynek csak a társadalomra nézve ártalmas cselekedetek megtiltására van joga. Amit a törvény nem tilt, azt senki nem akadályozhatja meg, s amit a törvény el nem rendel, arra senkit kényszeríteni nem lehet.

XI. A gondolatok és vélemények szabad közlése az embernek egyik legértékesebb joga; ennél fogva minden polgár szabadon szólhat, írhat s nyomtathat ki bármit, felelősséggel tartozván viszont e szabadsággal való visszaélésért a törvény által meghatározott esetekben.

XVII. Tulajdonától - lévén a tulajdonjog szent és sérthetetlen - senki meg nem fosztható, legfeljebb csakis oly esetekben, amikor ezt a közösség érdekében fakadó nyilvánvaló és törvényes úton megállapított szükségesség követeli meg - ám ekkor is csak igazságos és előzetes kártalanítás fejében.⁴

⁴ Mika Sándor fordítása

Az „*Emberi és polgári jogok Kiáltványa*” mintegy katekizmusául szolgál az új rendnek. De mégsem fejezi ki 1789 embereinek teljes gondolatkörét: nem szól kifejezetten a gazdasági egyenlőségről, amihez a polgárság mindenekfelett ragaszkodik. „Az emberek egyenlő jogokkal, szabadoknak születnek és azok is maradnak”, – és ez az ünnepélyes kijelentés határozza meg az 1789-es Forradalom egész művét. A Kiáltvány többi része nem egyéb, mint ennek az alapvető elvi megállapításnak gyakorlati alkalmazása. **A Kiáltvány világgá kiáltja azokat az alapelveket, amelyek még ma is irányítják a társadalmat, és amelyek a Forradalmat oly döntően jelentős történelmi tényé avatják, hatásában pedig egyetemessé teszik.**⁵ A nyilatkozat egy lépés a szabadság felé, ami Franciaország közellátását sem oldotta meg. A hatalom megosztásáról folyó vita, a széthúzás elmélyítésének érdekében, tovább folytatódott.

Érdekességet az átalakításban szereplő személyeknek tulajdoníthatunk. Egy szűk szellemi elit, akik a Nemzetgyűlés vezető karát adták, akik a munka bizottságokat vezették, alkotmánytervezet szövegét megírták, nem mások, mint a régi monarchia vezető tisztségviselői a kormányból, a hadseregből, vagyis a volt arisztokraták. Ennek ismeretében kimondható, hogy az Alkotmányozó Nemzetgyűlést a forradalmi eszméket kikiáltó polgárság vezette? Nem mondható ki. Az új Franciaország megalkotói, a régi rendszer tisztségviselői. De ott ülnek együtt a klubokban. Mintegy kulturális közeg tagjaiként, a Jakobinus Klubok és szabadkőműves páholyok tagjaiként. Egy nyelven beszéltek. A pódiumok szónokai veszik át az állam vezetését, tervezik az új Franciaországot. Ezek a Klubok hivatalosan és hívatlanul, más-más elnevezéssel, (mint pl. alapítványok) működnek ma is Nyugat nemzetállamaiban, Európában, Amerikában, és a keresztény (konzervatív) hagyományok szerint élni akaró kontinenseken.

„*Barnave* 1791. július 15-i beszédében felteszi a helyzetnek megfelelő kérdést: „*Vajon befejezzük-e most a Forradalmat, vagy újrakezdjük-e?*” Az uralkodó polgárság számára a Forradalom véget ért. A Mars mezőn 1791. július 17-én eldőrdült sortűzek a polgárság határozott akaratát fejezik ki. A Cordelier-k és a testvériségi társaságok által fölízgatott párizsi nép ugyanis egymásután szerkeszti a tömegkérvényeket és rendez tüntető tömegfelvonulásokat. 1791. július 17-én a Cordelier-k összegyűlnek a Marsmezőn, hogy a haza oltárán aláírassák a Köztársaságot követelő tömegkérvényüket. A Nemzetgyűlés – rendzavarás ürügyén –, utasítja Párizs polgármesterét, hogy oszlassa fel a Marsmezőn összesereglett tömeget. Kihirdetik a rögtön ítélezést, a nemzetőrség, amely ekkor még tisztán polgári alakulat, betör a Mars mezőre és előzetes felszólítás nélkül tüzel a védtelen tömegre. **Ötven halott a helyszínen.** De ez még nem elég: utána erőszakos megtorlás következik. Ennek során tömegesen tartóztatják le a demokratákat, több demokratikus újságot betiltanak és a Cordelier-k klubját bezárják.”⁶

Az új Franciaország megalkotói, későn szembesülnek retorikájuk ellentmondásával. Uralomba kerülésüket forradalmi, felforgató ígéreteikkel vívják ki. Az eredményes szítással kivívott lázadások, vérfürdők tényével szemben rendet teremteni képtelenek. A forradalmi politikusok kinyitották a forradalmi szabadság palackját, visszaszorítani a terror eseményeket a palackba már nem tudták. Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés átalakul Törvényhozó Nemzetgyűléssé. Feladat egy átmenet az alkotmányos monarchia és a jakobinus terror között. Az átmeneti folyamatban a kormánynak 1791. augusztus hónapban a legcsekélyebb tekintélye és hatalma sem maradt, hogy a forradalmat megállítsa. A Törvényhozó Nemzetgyűlés sem volt képes érvényt szerezni rendeleteinek. Páris Városházáján a Kommün átvette a parancsnokságot, és parancsokat osztott a Nemzetőrségnek. A Nemzetőrség belső megosztottsága miatt alkalmatlanná vált a polgárok védelmére, és a Párizsi fegyveres események megfékezésére. Augusztus 10-e.

⁵ Albert Soboul: 115. o.

⁶ Albert Soboul: 144. o.

A király védelmét biztosító svájci gárdistákat a Szajna hídján érkező csapatok lerohanták, és brutálisan legyilkolták. **Nem kíméltek senkit, mészároltak, lekasaboltak, megköveztek, agyonvetek. A halottakat megcsonkították, levágták kezüket, lábukat. Örömtüzeket gyújtottak és a több mint hatszáz halott katona maradványait elégették. A jakobinus Robespierre szerint ez volt „a leggyönyörűbb forradalom, melyet az emberi nem valaha megérhetett”.**

Simon Shama könyvében olvassuk: A „Marseillaise” és a girondisták nagy beszédei az élet és a halál költői szélsőségeiben szóltak a hazáról. Bizarr módon meg kellett mutatni, hogy valóban folyt vér a védelmében, mert csak így lehetett a forradalom értékeit olyképpen felmutatni, mint amelyért meghalni is érdemes. **Az eszköz céllá változott.**

„A gyilkosságokat nagyon is azonosítható emberek és embercsoportok végezték.”

»Valamikor augusztus harmadik hetében egy guillotine-t állítottak fel a Carrousel téren, a Tuileriák előtt. Ám a büntetés-végrehajtás hosszú és érzelem gazdag módszereihez, a bűneiket üvöltve meggyónó halálba menőkhöz, az akasztottak utolsó görcsös rándulásához, a levágott fej fölmutatásához és – egyes ritka esetekben a keréketörés hosszadalmas gyötrelmeinek látványához szokott emberek számára a *machin* kifejezetten csalódást jelentett. Túlságosan gyors volt. Egy suhanás, egy puffanás; gyakran még a levágott fejet sem mutatták fel; az ítélet végrehajtó pedig afféle vasak gépkezelőivé silányodott, mint holmi inas, aki megrántja a csengő zsinórját.

A szeptemberi mészárlások szinte minden más eseménynél jobban megmutatták a francia forradalom egyik központi elemét, azt, hogy a politikai céljait csakis a szervezett gyilkoláson keresztül tudta elérni. Csak a halál látványán keresztül töltődtek fel azzal az energiával, mely biztosította a tömegek támogatását.

A Konvent, 1792 november 19-én, kiadja híres nyilatkozatát: „A nemzeti Konvent kijelenti a francia nép nevében, hogy testvéri segítséget fog nyújtani minden népnek, amely vissza akarja szerezni szabadságát”. **A Nemzetgyűlés független testvér-köztársaságok alakítását tervezi; Brissot „Köztársaságok övezetéről” beszél és Grégoire már az erődök határok nélküli Európa megvalósítását sürgeti.** A felszabadult nemzet az elnyomott népek védőjeként lép fel.⁷ A Konvent határozatát *Saint-Justh* előadói javaslata alapján hozta meg. „A törvények forradalmiak, de azok végrehajtóit nem fűti forradalmi szellem. A Köztársaság csak akkor fog megszületni, ha a népakarat – a hódító jogán – el fogja nyomni a monarchikus kisebbségeket és uralkodni fog fölötté. **Akik nem hajlanak az igazság szavára, azokat a vas fogja meghajlítani.** A forradalmi törvények addig nem hajthatók végre, amíg maga a kormány nem áll forradalmi alapon.”

Szeptemberben Párizs egyik börtönében, az Abbaye - börtönben **huszonnégy papot gyilkolnak** meg. Mindegyiket megszólaltatják, elítélik, lelökik őket a lépcsőn, ahol már várták őket gyilkosaik, kezükben szekercével, karddal, késekkel. A börtönlátogatások folytatódtak, **az elvégzett feladatot munkának nevezték, és ha valaki dolgozik, az bért kap érte.**

Az Abbaye börtönhöz hasonló gyilkosságokat végeztek a **karmeliták templománál. Itt százötven papot gyilkoltak le.**

A terror ideje alatt Párizsban több mint ötven börtön „működött”. A cellák kis mérete, a zsúfoltság, az emberek testén, sebeiken mászkáló férgekkel, az ürülékük mellett vagy abban feküdve várták ítéletüket. **A szeptemberi mészárlásokban több mint 1200 foglyot mészárolnak le.**

Fordulat. Hosszúra elnyúlt tárgyalás a Konventben, kísérletek a király megmentésére, január 20-án utoljára együtt a királyi család. A guillotine-t a Forradalom terén állították fel. A Kommün a

⁷ Albert Soboul: 194. o.

kapukat lezáratja, hatalmas helyőrséggel biztosítja Párizsban a „rendet”. XVI. Lajos király, hajnalban felvette az utolsó kenetet, megérkeztek a Kommün képviselői, kérte vágják le a haját, hogy ne a vérpadon tegyék meg vele. Méltatlannak tartotta, mégis megtagadták kérését. Délelőtt tíz óra. Ezerkét-száz fős őrség kíséri **XVI. Lajos** hintóját a vesztőhelyre.

„Emberhez méltóan bánkódott felesége és gyermekei, s ama hűséges személyi testőrök sorsa felett, kiket hidegvérrel legyilkoltak körülött; s uralkodóhoz méltóan bánkódott civilizált alattvalóinak különös és félelmetes átalakulásán, s nagyobb volt fájdalma miattuk, mint aggodalma saját magáért. Ez nemigen kisebbíti szemünkben lelkierejét, viszont végtelenül megnöveli az emberességéért kijáró megbecsülést.”⁸

A vérpadon szól a téren összegyűlt közel húszezres tömeghez:

„Valamennyi nekem tulajdonított büntől ártatlanul halok meg. Megbocsátok halálom okozóinak, s könyörgök Istennek, hogy vérem, melyet kiontani készülnek, ne hulljon vissza Franciaországra.”⁹ **A bakó meghúzta a zsinórt, és a penge 1793. január 21-én elvégezte feladatát. A királlyal együtt a királyságot is megölték.** VI. Pius megadta neki a vértanú címet. Megbocsátott ellenségeinek s azt kívánta, ahogy Isten is bocsássa meg nekik s halála mozdítsa elő Franciaország jólétét.

Marie-Antoinette kihallgatását a Forradalmi Törvényszék október 12-n folytatta le. A vád tisztátalan lénynek vázolta a hallgatóság előtt, aki gondolataiban, tetteiben, lényegénél fogva tisztátalan testében. Bűne az volt, hogy szembefordult a jakobinus ideológiával. „A jakobinusok¹⁰ szükségszerűen holisztikus szemlélettel üldözték ellenségeiket.”

A Terreur, amelynek elméletét Saint-Justh fejti ki, erőteljesen szervezkedik. A nagy politikai pereket októberben kezdik tárgyalni: először a királyné kerül sorra, október 14-i és 16-a között, majd a Gironde, október 24-e és 30-a között; ügyük védelmét külön rendelettel rövidebbre szabják. Ezek után **vérpadra** küldik *Madame Roland*-t, néhány Felillant-tagot, közöttük Bailly-t és Barnave-ot, Philippe Egalitét, aki több ízben nyilatkozott meg a Forradalom mellett, de akinek fia – a jövőbeli *Lajos-Fülöp* – csatlakozott az áruló *Dumouriez*-hez. 1793 három utolsó hónapjában összesen **177 halálos ítéletet** mondtak ki.¹¹

A kereszténységtől való eltávolodás egyre nagyobb arányokat ölt. A mozgalom a vidékről indul ki; mozgó erői a kiküldött konventképviselők, többek között *Fouché*, aki 1793 októberében minden templomon kívüli vallási ceremóniát betilt, és világi jelleggel ruházza föl a temetőket; ezek az intézkedések tökéletes összhangban vannak a nagyvárosi haladószelemű sans-sulotte-jainak felfogásával. A hébertisták – hogy el ne szakadjanak a tömegektől – ehhez a mozgalomhoz is csatlakoznak. *Gobel*, – **Párizs érseke** – november 7-én papjai kíséretében megjelenik a Konvent előtt és ünnepélyesen **megtagadja egyházi méltóságát**. „Ugyanígy tettek a zsidók és protestánsok lelkészei is. A józanész ily hihetetlen sülyvedése mellett tagadásba lehetett venni mindent, amit a katolikus egyház szentnek hirdetett. A forradalmárok részére a lélek feleslegessé vált, mert bennük ördögi módon nyilatkozott meg. Megszűnt a hallhatatlanság és örökélet is az ember végcéljául szolgálni. a temetők letört keresztjei és levakart feliratai, mint a földi befejezettséget és azt hirdették, halál örök álom... Egyetlen egy elv nyert „erkölcsi” polgárjogot, éspedig a forradalom rendszerének vakon engedelmessége. A

⁸ Edmond Burke: 165. o.

⁹ Olvasható: *A nagy francia forradalom dokumentumai* 291. o.

¹⁰ Simon Schama: 993. o. (akárcsak valamennyi más forradalmi diktatúra vezetői) - lásd a XXI. század elején történeteket, például a 2006. szeptemberi TV székház ostromát

¹¹ Albert Soboul: 228. o.

családi élet a polgári házasság révén egészen felbomlott, hiszen a válás és újra egybekelés szintén a szabadság ajándéka lett.”¹²

Robespierre és a Jóléti Bizottság, nyomában a Konventtel, állást foglal a mozgalommal szemben. Az a véleményük – bár nem hívei a kereszténységnek –, hogy a vallásgyakorlat eltörlése politikai hiba; csak növeli, a Köztársaság ellenségeinek számát, azzal, hogy maguk ellen zúdítják azokat a néprétegeket, amelyek ragaszkodnak katolikus hitükhöz és annak szertartásaihoz, és így a vallás ellen indított támadás újabb tápot adhat a polgárháborúhoz. November 21-én beszédében Robespierre arra céloz, hogy az oltárdöntögetők a demagógia köntösében jelentkező ellenforradalmárok is lehetnek:

„Aki meg akarja akadályozni a misét, éppoly fanatikus, mint maga a misemondó. ... A Konvent nem fogja tűrni, hogy üldözzék az egyházi teendőiket békésen ellátó papokat, de szigorúan fel fog lépni azok ellen, akik hatáskörüket átlépve rászedik híveiket és elfogultságot, vagy királypárti érzelmeket szítanak bennük a Köztársasággal szemben.”

Robespierre magát a forradalmat is egy iskolának fogta fel, melyben a tudást mindig fölerősíti az erkölcs. A terror és az erény ugyanannak az öntökéletesítésnek részei. **Vagyis, „erény nélkül a terror ártalmas, és terror nélkül az erény tehetetlen.”** A jakobinus kultúra elhivatott vezetői, egy új, megtisztult közerkölcs természetes vallást építenek fel, mely polgári, elsődleges a család és hazafias. Az új vallást elsősorban Párizsban és Dél-Franciaországban jelentkező antiklerikalizmus befolyása ellen hozták létre. A Konvent december 8-án kiadott rendelete ünnepélyesen megerősíti a vallásgyakorlat szabadságát.¹³

Itt jegyezzük fel, Robespierre sem élte túl a forradalmat. A Forradalmi Törvényszék 1794 július végén fogatta el. **Tizenhét robespierre-istát végeztetett ki, a Kommün nyolcvanhárom tagja követte őket és a guillotine pengéje Robespierre nyakára is rázuhant.**

Az 1794-95-ös években az ellenterror felváltotta a terrort, és végezte dolgát.

A Községtanács kisajátítja a Notre-Dame-ot és az Ész vallásának templomává alakítja át. Ünnepeltek a sint-jeani székesegyházban, és a Szabadság szobra előtt az „Észt, mint a Legfelsőbb Lényt” ünnepelve elénekelték az antizsoltárt. A kereszténységtől való elszakadás mozgalma egyre erőteljesebbé válik. Majd a Legfelső Lény kultusza helyébe visszalép a régi hit nyilvános megvallása.

Germinal és Prairial lázadást az **éhség** robbantotta ki. 1795 március 17-én Saint-Marceau és Saint-Jacques külvárosainak küldöttei megjelennek a Konvent előtt: „Nincs kenyérünk és már-már sajnáljuk, hogy annyi áldozatot hoztunk a Köztársaságért...” Másrészről az I. év Alkotmányának megváltoztatása érdekében a jobboldal állandóan izgatja a közhangulatot. Ez az Alkotmány a demokrácia jelképévé vált; a sans-culotte-ok előtt népszerű hébertisták erőteljesen követelték annak életbe léptetését. Germinal 10-én az Oszthatatlanság nevét viselő szekció követeli az I. év Alkotmányának gyakorlati alkalmazását. A II. év legborzalmasabb kegyetlensége ismeretében, Franciaország Vendey környékén, ennek a régiójának teljes elpusztítást végezte el. Ville-Affranchi-ben ezerkilencszázöt esett áldozatul. A leghíresebb gyilkosság a Nantesi, ahol a Loire folyó várta az bárkákba összekötött több ezer foglyot.

Végiggondolva a gyilkos eszközök listáját, a végrehajtás kínálatának eszközrendszerét, senki sem mentheti fel a francia forradalom elkövetett mézárulásai alól a bosszúvágától lihegő gyilkosokat.

¹² Meszlényi Antal: Az egyház és az uralkodói abszolutizmus. 45. o.

¹³ Albert Soboul: 230. o

A III. év germinál a Konventet: izgalmas jelentek követik egymást, anélkül, hogy a szekciók határozott intézkedéseket követelnék; megelégednek kívánságaik hangoztatásával, amelyek közül a legfontosabbak az 1793-i Alkotmány életbeléptetése és az élelmiszerhiány leküzdése. Az Alkotmány visszaadja a hatalmat azoknak, aki már gyakorolták az 1780 évektől egészen 1792 között.

A III. év prairial elsején (1795 május 20) Párizs keleti és központi szekcióiban újra megkondulnak a vészharangok és a dobok riadót vernek. **A tüntetők** „Kenyeret és az 1793-as Alkotmányt!” jelszó, hangoztatásával a Tüilériák elé vonulnak, majd behatolnak a konvent termébe. **Féraud-t, a gabonaellátás felelős vezetőjét felkoncolják és fejét lándzsavégre tűzve hordozzák körül.**

A Konvent végül is elhatározza, hogy leszámol a fenyegető népi mozgalmakkal és – 1789 óta először – a katonaság bevonul Párizsba. A gazdag negyedek nemzetőreinek támogatásával körülszárják a Saint - Antoine negyedet és a sans-culotte-okat lefegyverzik. Ezután kezdetét veszi a kegyetlen megtorlás: **a letartóztatott képviselőket halálra ítélik. Az ítélet kihirdetése után törrel szíven szúrják magukat; Romme, Goujon és Duquesnoy azonnal meghal; Duroy-t, Soubrany-t és Boubotte-ot haldokolva viszik vérpadra: ők a „prairiali vértanuk.” Végül a volt forradalmi Bizottságok utolsó tagjait is letartóztatják.**

Ezek a napok döntő jelentőségűek: sikerült a Köztársaság gépezetét összezúzni; a nép 1830-ig nem fog többé megmozdulni. Talán érdekes megállapítás, a polgári forradalom a politikai rendszert szétzúzta, de szokásrendszerbeli hagyomány egységét nem. A sans-culotte-ok pártja felbomlott, mert a megtorlás kiirtotta vezetőit és élharcosait, a tömegsorozások megritkították sorait; ezenfelül a hadseregtől támogatott polgárság egy testként támad ellene, és ebben az ellenséges táborban köztársaságiak éppúgy találhatók, mint királypártiak. A gazdasági megszilárdulást célzó erőfeszítések kudarcot vallottak. A tömegek nyomora leírhatatlan. A válság következtében az élelmiszerek ára rohamosan emelkedik, a gazdasági életben erős lanyhulás áll be. A munkanélküliség aggasztó arányokat ölt és az elégedetlenség egyre fokozódik.

Eljött a Direktórium kora. Előtérbe lép és tarol *Bonaparte*. 1796 tavaszán az „Egyenlők” összeesküvése *Babeuf* köré csoportosítja az összes baloldali ellenzékit: *Enragé*-kat, mint *Sylvain Maréchal*, volt hegypárti konvent-tagokat, mint *Lindet*, *Amar*, *Drouet*, volt robespierristákat, mint Buonarroti. Babeuf kommunista tanítását csak a vezetők szűk köre fogadta el. *Sylvain Maréchal* fogalmazta meg az „Egyenlők kiáltványát”. Többek között kijelenti: A francia forradalom csak előfutára egy sokkal nagyobb, sokkal jelentősebb forradalomnak, amely egyben az utolsó is lesz. A nép letiporta az ellene szövetséget kötött királyokat és papokat, ugyanígy bánik majd az új zsarnokokkal is, a régiek helyébe lépő új politikai szemforgatókkal. Ez az ellenzéki csoport forradalmi hangot üt meg.

„Mi a francia Forradalom? – Vetí fel a kérdést 1795 novemberében Babeuf, Néptribun című lapjában. – „A patríciusok és a plebejusok, a gazdagok és a szegények között kitört harc... A demokrácia arra kötelezi a gazdagokat, hogy fölöslegeiket adják át a szegényeknek... Hogy ezt megvalósíthassuk, be kell hozni a közös gazdálkodást, meg kell szüntetni a magántulajdont, minden ember a képességének megfelelő munkát végezze, munkájának gyümölcsét természetben szolgáltatassa be a közösség raktáraiba, végül meg kell szervezni a termelt javak elosztásának rendszerét.”

A népi diktatúrának ezt az elméletét *Buonarroti* átfogja adni *Blanquinak* és végül *Lenin* fogja azt 1917-ben a történelem könyvébe bejegyezni.¹⁴

Leninnek is voltak tanítványai. A magyar nyelven is beszélő Lenin fiúk, elkötelezett világpolgárok, vagy világ proletárok. Ki tudja, hogy egyes dok-

¹⁴ Albert Soboul: 301. o.

tori fokozattal rendelkező akárcik, polgárnak vagy proletárnak tudták magukat? Minden esetre, a dörzsölt ügyesek irányítása alatt jól végezték a jakobinusok által kijelölt, elvállalt, szabadkőműves feladataikat.

Edmund Burke töprengése a francia forradalomról: „Vegyük számba nyereségeiket, s lássuk, mi jó származott azokból a szertelen, vakmerő eszmékből, melyek vezetőiket arra tanították, hogy megvessék minden elődjüket, minden kortársukat, sőt saját magukat is egészen addig, amíg valóban megvetésre méltóvá nem váltak. Mivel e hamis fényeket követte, Franciaország magasabb áron vásárolt magának dicstelen balsorsot, mint ahogy bármely más nemzet egyértelmű áldásokra tett szert! Franciaország bűnökön vett szegénységet! Franciaország nem erényeit áldozta fel érdekei oltárán, hanem érdekeit adta fel, hogy áruba bocsáthassa erényeit...

A polgári szabadság alapvetését minden más nemzet szigorúbb erkölcsben, keményebb, férfiasabb normákban találta meg. Franciaország, midőn meglazította a királyi hatalom gyeplőjét, megketőzte az erkölcsökben a vad kicsapongás, a nézetekben és a szokásokban pedig az arcátlan vallástalanság szabadosságát; s mintha csak valamiféle kiváltságot adományozna, vagy megnyitna valami korábban elzárt haszonforrást, a társadalom minden lépcsőfokára kiterjesztette azt a sajnálatos romlottságot, amely általában a vagyon és a hatalom betegsége. Íme, az egyenlőség egyik új alapelve Franciaországban.”¹⁵

A Franciaországban lezajlott gyilkolások világitják meg azt a tényt, hogy a bűn, az ember lelki erőinek meggyengülésével jár. Mert a másik ember megölése az bűn. Aki gyilkol, aki más emberek megölésére adja ki a parancsot, az bűnös. Mondhatjuk-e, azok, akik szellemi áramlatok befolyása alatt egymásnak ugranak, a szabadság nevében adnak ki parancsot, és azok, akik végrehajtják a parancsot, hitük szerint a szabadság nevében cselekednek? A forradalom eseményei igazolják, csúcspontjába szökött a bűn hatalma, a szabadság (libertas) szólammá vált, elveszett az ember számára. A példa előttünk: képtelenek voltunk, és képtelenek vagyunk bűn nélkül élni, a szabad választás képességével bírnunk (liberum arbitrium) nem tudunk.

Szent Ágoston bölcselkedéséből következik: nem az egyes, bár talán megrendítő események számítanak az évezredek változásaiban, hanem az az általános törvény, hogy itt a földön Isten országa küzd egy másik birodalommal, melynek polgárai csak önző érdekeket hajhásznak. Sz. Ágoston után közel egy évezred múlásával, a XXI. század eseményei ismét igazolják: az emberiség tömegeinek, uralkodó vezetőiknek, főként annak a szellemi elit csoport felelősségének megállapítására, kik mindenképpen felettinek tudták és tudják magukat, és az emberiség feletti hatalomra törnek. Hol is van ebben a zűrzavarban az emberiség, benne az ember szabadsága? Mely erkölcsi emberi érték birtokában helyére billenne a szabadság igaz valója. Amikor az erkölcsi rossz kérdése nem a szabad akarat fogatkozásának irányában, ellenkezőleg a nagyobb jó és hitelesebb elkötelezettségben kristályosodna ki.

Itt nem hagyhatom megjegyzés nélkül: A forradalom óta a jakobinusok és szabadkőművesek liberális vezetői, eszméik terjesztésével roncsolják a Nyugat értékeit. Törekvéseiket támogatja megvehetőségük, amihez tőkére van szükség. Ennek a tőkének egyik lába: sokszínű képviselletekből rakódik egygyé. Közösen képviselik a kommün-liberális ideológiát. Másik támasza a pénz. Kettejük ereje kitűnik a kultúra megvásárolható részeinél, melyeken belül fellelhető az egyéni érdekek gyökérzete. Az anyagi és szellemi irányítással, – a nagy bír vágyók törekvéseivel szemben –, a nemzetek

¹⁵ Edmund Burke: Töprengések a francia forradalomról Atlantisz Kiadó 1990. Fordította Kontler László

lelkében lennie kell egy olyan erkölcsi rendnek, amelyben a jó irányba vezetett lelkű emberek örömeiket lelik. Az öröm alapja a tíz parancsolat, betartásával az ember, az emberiség egymás mellett békés, normális életet mondhatna magáénak. Úgy gondolom, a békés egymás mellett élés rendszerének bontásával vagy erősítésével csökken, illetve emelkedik a tisztességes emberi élet mérvadó minősége. Figyelemre méltó gondolat, az ember, egymástól eltérő nézetek termőtalajává vált. Sajnos. Alkalmassá vált arra az ember, hogy saját nézeteivel formálja mások világnézetét, mélységeiben fogadtassa el, illetve elutasításra találjon. Különleges dicséretet érdemel az említett francia forradalom, melyben egy belső küszködésekkel bajlódó társadalom átalakításán „fáradoztak.” „Szellemük ugyanis nemcsak hogy nincs felszerelve a jóság és az igazságosság példáival, hanem alkatuknál fogva nem lelik örömeiket abban, hogy ilyesmi felől gondolkodjanak. A bűnük iránti túlzott gyűlöletük miatt túl kevésbé szeretik az embereket. Ezért nincsen semmi csodálnivaló abban, hogy nem szívesen szolgálnák őket, s képtelenek is erre.”

Milyen igaza volt és lett *Edmond Burkének*. Ennek az útnak folyamatában érkezett el URA-LOMBA, a XXI. század elejére egy kommün-liberális uralkodó értelmiségi kisebbség –, az Európai közösséget alkotó társadalmak keresztény-, konzervatív-polgári-, nemzeti múltjának tagadásához. A meggyökeresedett kultúra képviselőit mellőzve, az Európai Unió szervezeteiben viszont tapasztalható, az irányított uralkodó elit munkálkodása, akiknek többségét senki nem emelt e piadesztára. A konzervatív életvitellel elkötelezett, embert tisztelő cselekedetek helyett, kollektív beszédeiket törvényesítve hevítik a gyűlöletet. Értékvesztettségükben, de az uralom megszerzésének, majd megtartásának érdekében ez a kisebbség hasonló kultúrájú nemzeteket ugraszt össze.

Bürokratává alakított Európai szinten működő intézményeikben, formális lehetőségeikkel, Földünkön elterjedt Nyugati civilizációt, vagyis az emelkedés irányába segítő Európai identitás elemeit falják fel. Gyilkos tárgyi eszközök birtokba adásával támogatják az öldöklést. Abban reménykedve, hogy a szabadság eszméjére alapozott szellemi élenjárásukat, sajátos eszméiket majd kiterjeszthetik az emberiségre. Az alkalmas pillanatot 1890-es évektől vesszük napirendre. Az eseményeiből kiáramló liberális eszme talaján, a pusztulás elemei a XIX. és a XX. században érlelődnek ki kommün-liberális fokozatra.

Mind ez történik Közép és Kelet Európával szemben is, politikai eszközeik bevetésével, pénzügyi zsarolással, az emberi nem értékvesztését előidéző, sajátos eszközeikkel finanszírozott lobbitevékenységekkel. Ez utóbbi már leterítette a nyugati térfél gondolkodásának éltető erejét. A családi eszményre épülő társadalmak teljes felszámolása folytatódik nyugaton. Gyűlölettel törekednek kelet népei felé. Kérdés a rombolók nyomulásukkal, tudják-e még, valójában kik is? Másként kérdezve, kik is voltunk akkor együtt, amikor még a polgári értékrend szabályait követve Európa népei, tisztelettel tekintettek hagyományainkra, becsülve értékeinket, hitünket, az emberi méltóságot? Azt mutatja a tapasztalat, hogy az Isten teremtette ember identitását áthathatja, megronthatja hajlama, vagy a megvehetőség és eloszthatóság mechanizmusa. Lehet ez így. Az elmúlt évtizedekben az emberi értékek pusztítása elérte a csúcspontot, kérdés hogyan tovább? Hol húzható meg, vagyis létezik-e még tűréshatár? Vagy, a Nyugat, mint olyan, már belepusztult?

Folytatva Burke elemzését. „Minden foglalkozás azon múlik, hogy mekkora és milyen erényeket lehet rajta keresztül gyakorolni... Akik mindent lerombolnak, bizonyára sérelmeket is felszámolnak. Akik mindent újjáalkotnak, azoknak van esélyük arra, hogy létrehozzanak valami hasznosat is... Azoknak, akik jelentős dolgokra vállalkoznak, még ha megszokott úton teszik is, alapot kell adniuk arra, hogy tehetséget feltételezzünk róluk. Ám az állam gyógyítójának, aki nem elégedvén meg a bajok orvoslásával, az alkotmány megújításába fog, nem mindennapi képességeket kell felmutatnia. A bölcsesség felette kivételes jegyeinek kell megmutatkoznia azoknak a szándékaiban, akik nem folyamodnak semmiféle gyakorlathoz, semmilyen mintát nem másoknak.”

Az érdekek által vezéreltekkel ellentétben, a felvetett kérdésre, Magyarországon derült fény, a 2022. április 3-i választásokon. A Nyugaton érvényre juttatott „liberális demokráciával” szemben, a

magyar társadalom demokratikus reakciója érdemel kiemelt figyelmet. A kormányzat politikai módszertanából kitűnik, a társadalom döntő részének emberi igényeit, saját vezérelvévé emelte. A kormányzati munka kitűzött célja, mindenki vegye ki részét egy olyan társadalom megteremtésében, ami a közjót hatékonyan szolgálja. Az egyént, a családot, a közösségeket építő, jó emberi törekvéseket támogató kormányzati lépések halmaza volt nyerő. Valamennyi társadalmi csoportban. Nyertese a kormányzati törekvésnek, a hitre épülő keresztény demokráciát, a konzervatív-polgári demokráciát és a nemzetben gondolkodókat magukban foglaló milliók serege bontakozott. Ez kérem nem csoda! A nyugdíjasokkal szolidaritás, az egészségügyi dolgozók, pedagógusok megbecsülése – munkakörülményeik méltó alakítása, a nemzetgazdasági lehetőségei között, kiemelten a felnövekvő nemzedék identitásának, anyagi előmenetelének támogatása.

Kitörési alapokat a kormányzati munka, a gazdaság ésszerű fejlesztéseiből származó bevételekkel, új munkahelyekkel, az adóztatás tisztességes megkövetelésével tette lehetővé. Persze, az ellenzékét támogató emberek sem utasították el a családi, vagy vállalkozói lehetőségeket. Haszonélvezői voltak és elfogadták a kormányzat által biztosított biztonságot, és a fejlesztési kínálatokat. Kérdés, a társadalom szegényebb csoportjainak felemelése hosszú távon milyen mértékben befolyásolja az említett résztvevők gondolkodását? Függetlenül attól a ténytól, *mindenki* legyen részese a felemelkedésnek.

Fontolóra vehető, mindaz, ami a francia forradalom eseményeiből származik. Történelmi igazságtétel lehetne, a napjainkig áramló keresztényellenes hatások kiküszöbölése, hiszen felülírja a Szentírás. Minden korban igaz, így napjainkban és a jövőben is tagadhatatlan, azok, akik Istent keresik, megtalálják. Azok, akik keresik. Azok, akik keresik, szabad akarattal élnek Isten földi birodalmában. A szabad akaratban élő embereket megkülönböztetjük jó vagy rossz tulajdonságaik szerint. Mi jó az emberben, és mi a rossz? Ki adhat egyértelmű választ, ha nem *Benjamin Franklin*, akinek vallomása Krisztus után 1791-ben jelent meg.

A példakép önvallomása

„Mivel tudtam, vagy legalább azt hittem: tudom mi jó s mi rossz, elgondolkodtam, miért is ne cselekedhetném mindig az egyiket, s miért ne kerülhetném el a másikat messzi. Azonban hamarosan látnom kellett, hogy nagy fába vágtam a fejszémet. Míg minden igyekezetemmel egyik hibámat tartottam szemmel, észrevétlen becsusszant a másik, a szokás rajtaütött a figyelmetlenségen; a hajlandóság néha erősebbnek bizonyult a meggondolásnál. Végül megbizonyosodtam afelől, hogy magammal kötött elvi megállapodásom, mely szerint az erkölcsösség egybevág legszemélyesebb érdekeimmel, nem elegendő ballépéseim megakadályozására.

Megcsontosodott rossz szokásokat kell letörnöm, majd jókat megszereznem és elplántálnom, mielőtt viselkedésem egyenletes helyességében megbízhatnék.” – Benjamin Franklin erénykatalógusának címszavai: *Mértékletesség; Csönd; Rend; Határozottság; Szorgalom; Őszinteség; Igazság; Mérséklet; Tisztaság; Nyugalom; Makulátlanság; Alázat*: Kövesd Jézust és Szókratészt.

„Megkezdtem az önvizsgálat tervének végrehajtását, s kisebb megszakításokkal folytattam is egy ideig. Meglepetéssel kellett tapasztalnom, hogy hibáim sokkal számosabbak, mint képzeltem, azonban a kárpótlást is megkaptam, mert szemmel tarthattam kevesbedésüket. **A bűnös cselekmények nem azért tesznek kárt, mert tilalmasak, hanem azért tilalmasak, mert kárt tesznek, elsőként magában az emberben.** Ilyenformán az erkölcsös élet érdeke mindenkinek, aki magán boldogságot kíván, akár e világon; s e tételelemre támaszkodva igyekeztem volna meggyőzni a fiatalembere-

reket, hogy szegényt semmi oly biztosan boldoggá nem teszi, mint feddhetetlensége. A lajstrom végére odaillesztettem az *Alázat* -ot, a magam hasznára bővítvén a szó értelmén. Sikerral nem dicsekedhetek, ez erény valóságos elsajátítsa terén, külsőleg azonban sokat tanultam. Öntörvényemmé emeltem mindenekelőtt, hogy egyenest sohasem kezdem ki mások meggyőződéseit, a magaméit pedig nem állítom határozottan...

Kitiltottam szótáramból az oly szavakat, avagy szólásokat, melyek a vélemény határozottságát hirdetik, mint a föltétlenül, vitathatatlanul, stb, fölvettem viszont helyettük: az úgy vélem, úgy értem, avagy úgy tetszik, hogy ez így meg így; vagy hitem szerint ez így lehet.”¹⁶

Egy kérdés felvetéséig térjünk vissza Krisztus korához. Vajon, milyen jelzőkkel illették magukat a kétezre évvel ezelőtt élő emberek? A bölcsek sokat mondanak a kor emberéről. Bölcs ember azért tesz jót és erényest, mert jó és erényes. Azonban, ha azt érzi, hogy lelki nyugalma szenvedélyeinek kielégítésével tudja biztosítani, akkor felmenti magát bölcsessége alól, és szenvedélyeinek áldoz. A bölcs ily magyarázata egyfajta kibúvó, a bűnös élet elfogadtatásához. A kor emberének törekvése sem lelki értékekből fakadt. Inkább mohóságából, önzésből, politikai céljaiból arrogáns. És a lelkiismeret?

Lapozva a történelmet ismét eljutottam Flavius Josephus A zsidó háború c. történelmi munkájához. A hetedik könyv VIII. fejezetében olvasom Masada ostromát. Tanulságos.

Bassus halála után Flavius Silva vette át Judea helytartóságát. Mikor odaérkezett, az egész ország behódol már, egyetlen erődítmény kivételével, amely még mindig ellenállt; ez ellen vonult tehát az egész környékről összevont csapataival. Ezt a várat, amelynek Masada volt a neve, a sikariosok tartották megszállva, akinek vezére egy Eleázár nevű nagytekintélyű férfiúvolt...

A római fővezér hadserege élén felvonul Eleázár és a sikariosok ellen, akik Masadát megszállva tartották. Az egész környéket könnyűszerrel meghódította, és s megfelelő helyeket megrakatta helyőrséggel; magát a várost körfallal vette körül, és ezen őrszemeket helyezett el, hogy az ostromlottak ne szökhessenek meg...

Itt először Jonathás főpap épített várat, és Masadának nevezte el. Később Herodes király sokat fáradozott, hogy helyreállíttassa; Királyi palotát is építtetett a nyugati feljáratnál, a felleghvár falai alatt; homlokzata északnak fordult, s rendkívül magas és erős falai voltak... volt ott rengeteg mindenféle fegyver, amelyet még Heródes halmozott fel, legalább 10 000 ember számára, továbbá nyersvas, érc és ólom. Ennek a magas felkészülésnek megvolt a maga oka. Hiszen Herodes a várat menedékhelynek szemelte ki a maga számára, mert kettős veszélyről tartott; egyik az volt, hogy félt a néptől, hogy esetleg megbuktatja; a másik éspedig a nagyobb és félelmetesebb, hogy félt Kleopátra egyiptomi királynőtől. Ugyanis ez nem titkolta rosszindulatát, hanem állandóan azzal a kéréssel ostromolta Antoniust, hogy gyilkoltassa meg Heródest, és ajándékozza neki Judaea királyságát...

Miután a római fővezér a várat kívülről fallal vette körül, és a leggondosabb intézkedéseket tette, hogy senki se szökhessen meg a helyőrségből, megkezdte az ostromot...

Eleázár maga sem gondolt a szökésre, de ezt másnak sem engedte volna meg... Végig gondolta magában, hogyan bánna majd a rómaiak feleségükkel és gyermekeikkel, ha kezükbe kerülnének, és arra az elhatározásra jutott, hogy valamennyijüknek önként meg kell halniok. Eben a helyzetben ezt tartotta a legjobb megoldásnak; tehát összehívta a legderekabb bajtársait, és a következő beszéddel igyekezett őket öngyilkosságra buzdítani. „Vitéz bajtársaim! Már régóta szilárd elhatározásunk, hogy sem a rómaiaknak, sem másnak sem hódolunk meg, csak az Istennek, mert ő az igazi és törvényes ura az embereknek. Most azonban elérkezett a pillanat, amely arra int, hogy elhatározásunkat tettel pecsételjük meg...

¹⁶ Forrás: Internet: Benjamin Franklin számadása életéről - Szegedi Piaristák. (PDF-ben: Pruzsinszky Pál fordításban: F. B. önéletrajza. Magyar Elektronikus Könyvtár Vagy <http://mek.nif.hu>)

Isten kegyelmének tartom, hogy szépen és szabad emberek módjára halhatunk meg; mert ebben nem lehetett részük azoknak, akiket váratlanul hódítottak meg. Bizonyosan tudjuk, hogy holnap az ellenség kezére kerülünk; de most még kedveseinkkel együtt szabadon választhatjuk a nemes halált... Halljanak meg asszonyaink tisztán, ne jussanak rabszolgasorra gyermekeink, és utána tegyük meg egymásnak azt a nemes szolgálatot, hozzuk meg ezt a szép hatott áldozatot, mindhalálig szabadon. Előbb azonban minden drágaságunkat és az egész várost égessük el; mert bizonyosan tudom: a rómaiak bosszankodnak majd, hogy nem foghatnak el élve, és ezenfelül még a zsákmányt is elveszítik. Csak az élelmiszereteket hagyjuk meg: hadd bizonyítsál ezek halálunk után, hogy az éhség kényszerített bennünket, hanem már eleve feltettük magunkban, hogy inkább a halált választjuk, mint a szolgaságot.

Egyesek ugyan igyekeztek mindjárt megfogadni tanácsát, sőt szinte ujjongtak, mert ezt a halált nagy tisztességnak tartották. Az érzékenyebbek azonban megsajnálta az asszonyokat és gyermekeket, és mivel maguk is bizonyosak voltak felőle, hogy meg kell halniok, könnyes szemmel nézték egymást, és ezzel elárulták, hogy nem helyeslik Eleázár tervét...

Eleázár folytatta buzdító beszédét, és nagy lendülettel, lángoló lelkesedéssel ragyogó szavakat mondott a lélek halhatatlanságáról, miközben szemét a könnyezőkre szegezte, és szent haraggal hangjában így beszélt: Valóban keservesen csalódtam, mikor azt képzeltem, hogy a szabadságharcot vállalva küzdhetem végig derék férfiakkal, akik elszánták magukat a halálra, ha már becsülettel nem élhetnek... nem a halál, hanem az élet az ember szerencsétlensége. Mert a halál visszaadja a léleknek a szabadságot, és megnyitja előtte az utat ama tiszta hely felé, amely igazi hazája, ahol nem sújthatja már semmi szenvedés... Igaz, hogy addig sem látható, amíg a testben lakozik: láthatatlanul szállt le, és senki sem látja, ha távozik a testből, és ámbár természeténél fogva változatlan, mégis ő okozza a test minden változását. Mert az, amivel a lélek egyesül, él és virul; viszont amitől elválik, elfonnyad és elhal> ilyen nagy a halhatatlanság ereje...

Valamennyien a szavába vágtak, és szinte valamennyien ellenállhatatlan kényszer hatása alatt cselekvésre sürgették, s mintha valami gonosz szellem hajtotta volna őket, elrohantak. Igyekeztek egymást megelőzni, és mindegyik azzal akarta megmutatni bátorságát és elszántságát, hogy nem kerül az utolsó közé: olyan türelmetlen mohóság vett rajtuk erőt, hogy megöljék feleségüket és gyermekeiket, valamint magukat... Azért továbbra is megmaradt szívükben a baráti és rokoni érzés, de értelmük felülkerekedett: így gondoskodnak legjobban szeretteikről. Gyöngéden átölelték feleségüket, megsimogatták gyermeküket, sírva csókolták meg utoljára valamennyit, és végrehajtották elhagyásukat, mintha csak idegen kézzel gyilkoltak volna.

A kényszerű gyilkolás közben az a gondolat vigasztalta őket, hogy mennyi bántalmazást kellett volna elszenvedni kedveseiknek, ha ellenségeik kezébe kerülnek, Végül egyik sem bizonyult gyengének a borzalmas cselekedetre, hanem sorra meggyilkolták szeretteiket... Lázás gyorsasággal rákásra hordtak minden értéket, meggyújtották, és sorshúzással kiválasztották tíz bajtársukat, hogy azok szúrják le a többieket. Mindegyik odafeküdt felesége és gyermeke mellé, átölelték őket, és aztán nyugodtan várták a halált azoknak a kezétől, akik ezt a gyászos kötelességet teljesítették. Miután leszúrták valamennyi bajtársukat, ugyanígy rendelkeztek a maguk sorsáról is: az, akire a sors esett, leszúrja majd a többi kilencet, végül öngyilkos lesz; amikor látta, hogy mind meghaltak, felgyújtott a palotát, kemény kézzel mellbe döfte magát, és odarogyott sorstársai mellé...

De egy idős asszony, valamit Eleázár egyik rokona, miközben a többiek teljesen elmerültek az öldöklésbe, titokban elbújt öt gyermekkel együtt az egyik földalatti vízvezetékben. A halottak száma az asszonyokkal és gyermekekkel együtt 960 volt. Ez a szörnyű mézszárlás xanthikos hónap 15-én történt.

Reggel korán a rómaiak rohamra indultak. Felharsogták a csatakiáltást, hogy ezzel csalogassák elő a vár helyőrségét. Ezt a kiáltást meghallották az asszonyok, rögtön kibújtak a földalatti aknából, és részletesen elmondták, mi történtén; nem akarták elhinni a szörnyű eseményt, és oda sem figyeltek, hanem megpróbálták eloltani a tüzet, utat törni a lángokon át, és behatoltak a palota belsejébe. De mikor megpillantották a meggyilkoltak tömegét, nem örvendeztek, mint ahogy az ellenség pusztulásán örvendezni szokás, hanem csodálattal adóztak ily rengeteg ember hősi elszántságának és bátor halálmegvetésének.”

Másrészt igaz: az ember természetét örökli, jobbá teheti, vagy rontja, és summáját adja tovább. Ha van kinek. A bölcs ember felismerte: porhüvelyében, Istenbe vetett hite, hitetlensége, embersége – gyarlósága, és a korlátlan hatalom, együtt szab határt szabad akaratának. Szerényen beláthatjuk: az ember szabad akaratának korlátait meghatározza, a társadalom többségének <mindenkori> szegénysége és a kiváltságosok, a kevesek gazdagságának valósága. – A valóságot a korviszonyok mutatják. Minden korban. Így, XIII. Leó pápa korában is.

XIII. Leó pápa Apostoli körlevelét, a munkások helyzetéről megelőzte *Pecci Joákim* bíbornok 1877-ben megjelent «Kultúra és egyház» c. körlevele. Ebben felveti a bűnös uzsora, a tisztességtelen nyereség, a gyáripar túlkapásairól, a túl hosszú munkaidőről, a nők és gyermekek munkájáról, a munka tisztességéről és az ünnep megünneplésével kapcsolatos kérdéseit. Felszólítja a fejedelmeket és a kormányokat, hogy a törvényhozás, közigazgatás és a bíraskodás lehetőségeit alkalmazva védjék meg a munkásokat a testi és lelki kizsákmányolás ellen. Francia, német, olasz katolikus tudósok és politikusok létrehozták nemzetközi társulásukat, megalakítva a **Nemzetközi Katolikus Egyesületet**, tanulmányozva a társadalom és gazdasági tudományokat. 1886-ban az egyesület vezetői látogatást tettek XIII. Leó pápánál. **Emlékiratukban** felvetették a társadalmi problémák katolikus szellemű megoldását és a pápa megnyilatkozását az emberről, aki reformáció óta elvilágiasodott. A magántulajdonjog öncélúvá vált, a tanítással szemben, mely értelemben a magántulajdonjog helyesen használati jog a közjó figyelembevételével.

XIII. Leó pápa a <*Rerum novarum*> körlevelének bevezető gondolata:

„Az egyszer vérszemet kapott újítási vágy, mely különben már régóta zavarja az államok békéjét, szükségképpen maga után vonta, hogy **a fölforgatás szelleme a politika teréről a rokon nemzetgazdaságba átlépjen**. Ez már meg is történt; mert az ipar fokozódott technikája, – az urak és munkások megváltozott kölcsönös viszonya, – a gazdagság főlhalmozódása kevesek kezében s a többség elszegényedése, – a munkások emelkedő önbizalma és szorosabb szövetkezése s végre az erkölcsök süllyedése a harc kitörését eredményezték...”

...Később megjelöli és kinyilvánítja a jogokat és kötelességeket, amelyek a gazdagok és szegények, a tőkés és munkások viszonyát szabályozzák, valamint azt, hogy az egyháznak, az államoknak és az érdekelteknek mi a szerepük a szociális kérdés megoldásában.¹⁷

Négy évtizeddel később jelenik meg *XI. Pius pápa* apostoli körlevele a „*Quadragesimo anno*”. XI. Pius pápa a XXI. századra kibontakozó, világalomra törő, a pénztőkét tulajdonlók politikai-, gazdasági-, hatalmi szerkezetének lényegére mutat rá. Idézet az apostoli körlevélből:

„A leginkább szembetűnő jelensége a mi korunknak, hogy nem csupán a vagyon, hanem félelmetes gazdasági hatalom, valóságos zsarnoki hatalom halmozódik föl egyeseknél. Akik többnyire nem is tulajdonosai, hanem csak kezelői és forgatói a rájuk bízott vagyonnak, amely fölött szinte korlátlan hatalommal rendelkeznek. **Különösen azoknak kezében van szörnyű hatalom, akik mint a pénztőke urai és kezelői korlátlanul határoznak a hitel felől s azt tetszésük szerint osztják el.**

¹⁷ XIII. Leó pápa Apostoli Körlevele Prohászka Ottokár fordításában. Szent István Társulat kiadásában Budapest, 1891. Stephaneum Nyomda és Könyvkiadó R. T.

A hitellel a gazdasági test vérkeringése fölött uralkodnak, a termelés életelemét tartják kezükben úgy, hogy ellenük senki még lélegzeni sem tud. Ez az összesűrűsödése a gazdasági hatalomnak természetes következménye a korlátlan szabad versenynek, amely nem is végződhetik másként, mint az erősebbnek s többnyire az erőszakosabbnak és lelkiismeretlenebbnek a győzelmével, s egyen a legjellegzetesebb vonása a legújabb gazdasági rendszerek.

A fölhalmozott gazdasági hatalom harcra vezet, mégpedig hármasharcra. Először a hatalomért a gazdasági téren. Másodsor a hatalomért az állam felett, amely maga is, mint hatalmi tényező érvényesülni akar a gazdasági érdekeltekben. Harmadsor harcra a különböző államok közt, amelyek alattvalóik gazdasági érdekeit állami hatalmi eszközökkel védik, vagy megfordítva állami ellentétek megoldása céljából a gazdasági hatalmat fegyverként fölhasználják... Nemzetközi viszonylatban ugyanabból a forrásból kettős baj származott: egyrészt túlzott gazdasági nacionalizmus, és imperializmus, másrészt nem kevésbé ártalmas és kárhozatos nemzetközi tőke és nemzetközi tőkeimperializmus, amely mindenütt résen áll, ahol zsákmányra van kilátás.”¹⁸

A gazdasági élet kegyetlen, durva és félelmetes lett. Figyelmen kívül maradt, hogy az anyagi javak, csupán eszközök, melyek felhasználásával más javak jöhetnek létre. Mely javak, az intellektuális és az erkölcsi értékek, az ember személyiségének jegyei.

Az értékek sorrendjében az ember a legfőbb érték. Az ellentétek szította szembenállás pedig évezredek óta fennáll. XI. Pius pápa időben figyelmeztetett: „Jól jegyezze meg mindenki, hogy az erkölcsi és kultúrszocializmus elődje a liberalizmus, örököse pedig a bolsevizmushoz vezet”. Ez az út pedig nem a szelídség és alázat útja, hanem az erőszaké.

XI. Piusz pápa intésével előrevetítette a nagy francia forradalomban kiérlelt termékek valóságát, melyeket a XXI. századi élethelyzeteinkben is megtapasztalhatunk. Lássuk a példát.

¹⁸ A <Rerum novarum> Apostoli Körlevél 40. évfordulójára emlékezve XI. Pius pápa „Quadragesimo anno” kezdetű apostoli körlevelében fogalmazza meg a tényeket. 56. o.